

DAVID BEGG

*Professor of Economics
Birkbeck College
University of London*

ΚΑΙ

STANLEY FISCHER
RUDIGER DORNBUSCH

*Professors of Economics
Massachusetts Institute of Technology*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΤΟΜΟΣ Β΄

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΣΤΕΛΙΟΣ ΠΑΝΤΑΖΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΘΕΜΙΣ ΜΙΝΟΓΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Στις αρχές της δεκαετίας του '30, περισσότερο από το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού του ΗΒ δεν είχε απασχόληση. Το ποσοστό ανεργίας σε συγκεκριμένες περιοχές και ειδικότητες ήταν πολύ πιο υψηλό. Υψηλή ανεργία σημαίνει ότι η οικονομία θυσιάζει προϊόν, αδυνατώντας να εξασφαλίσει απασχόληση σ' όλο το εργατικό δυναμικό. Σημαίνει επίσης μιζέρια, κοινωνική αναταραχή και απελπισία για τους ανέργους. Στη διάρκεια των 40 ετών που ακολούθησαν, η μακροοικονομική πολιτική κινήθηκε με στόχο να αποφευχθεί η επανάληψη των γεγονότων που σημάδεψαν τη δεκαετία του '30. Το Σχήμα 27-1 δείχνει ότι ο στόχος αυτός επιτεύχθηκε.

Στη δεκαετία του '70, οι απόψεις για το ζήτημα της ανεργίας άρχισαν να αλλάζουν. Πολλοί απέρριψαν την απαισιοδοξία της κεϋνσιανής θεωρίας σχετικά με τη δυνατότητα της οικονομίας να αντιδρά στα πλήγματα που δέχεται και να επιστρέφει γρήγορα στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Το κλασικό υπόδειγμα άρχισε να γίνεται ευρύτερα αποδεκτό ως περιγραφή της λειτουργίας της οικονομίας ακόμη και βραχυπρόθεσμα. Στο κλασικό υπόδειγμα, η ανεργία είναι εκούσια, κι επομένως δεν οδηγεί σε ακραίες καταστάσεις υποβάθμισης της ζωής των ανέργων.

Από τη δεκαετία του '70, οι κυβερνήσεις πολλών χωρών έβλεπαν να εμφανίζεται ένας μεγαλύτερος κίνδυνος για την οικονομική και κοινωνική σταθερότητα, ο κίνδυνος του υψηλού και αυξανόμενου πληθωρισμού. Έτσι, στη δεκαετία του '80, πολλές κυβερνήσεις ακολούθησαν σφικτή νομισματική και δημοσιονομική πολιτική, με στόχο τον έλεγχο του πληθωρισμού. Ο συνδυασμός των μέτρων περιστολής της ζήτησης και των πληγμάτων που είχε δεχθεί η προσφορά, οδήγησαν σε δραματική άνοδο της ανεργίας στις περισσότερες βιομηχανικές χώρες στη διάρκεια της δεκαετίας του '80. Στο Σχήμα 27-1 παρουσιάζονται στοιχεία για το ΗΒ. Στοιχεία για άλλες χώρες παρουσιάζονται στον Πίνακα 27-1.

Η υψηλή ανεργία ήταν το κύριο πρόβλημα της δεκαετίας του '80. Θα συνεχιστεί το πρόβλημα αυτό; Αποτελεί μια αιμορραγία για την κοινωνία ή είναι ένα σήμα που δείχνει ότι οι εργαζόμενοι εγκαταλείπουν τελικά εργασίες καταδικασμένες να εξαφανιστούν για να βρουν κάτι καλύτερο; Τι μπορεί και πρέπει να κάνει γι' αυτό το ζήτημα η κυβέρνηση; Αυτά είναι τα ερωτήματα που θέτουμε και προσπαθούμε να απαντήσουμε σ' αυτό το κεφάλαιο.

27-1 Τα γεγονότα

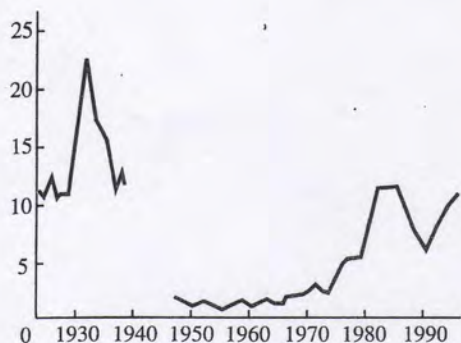
Υπάρχουν κάποιοι που δεν επιθυμούν να εργαστούν. Οι υπόλοιποι αποτελούν το εργατικό δυναμικό.

Το *εργατικό δυναμικό* αποτελείται από όσους έχουν εργασία κι εκείνους που έχουν δηλώσει ότι επιθυμούν και είναι διαθέσιμοι να εργαστούν.

Το *ποσοστό συμμετοχής* στο εργατικό δυναμικό είναι το ποσοστό του πληθυσμού που είναι σε ηλικία εργασίας κι έχει δηλώσει ότι είναι στο εργατικό δυναμικό. Στο Κεφάλαιο 11 σημειώσαμε ότι η μεταπολεμική αύξηση του εργατικού δυναμικού οφείλεται λιγότερο στην αύξηση του πληθυσμού που είναι σε ηλικία εργασίας, και περισσότερο στην αύξηση του ποσοστού συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό κυρίως των έγγαμων γυναικών.

Το *ποσοστό ανεργίας* είναι το ποσοστό του εργατικού δυναμικού που δεν έχει εργασία, αλλά έχει δηλώσει ότι επιθυμεί και είναι διαθέσιμο για εργασία.

Φυσικά, κάποιοι που δεν έχουν εργασία αναζητούν μια θέση απασχόλησης χωρίς να έχουν εγγραφεί ως άνεργοι. Τα άτομα αυτά δεν περιλαμβάνονται στις επίσημες στατιστικές του εγγεγραμμένου εργατικού δυναμικού, ούτε εμφανίζονται ως εγγεγραμμένοι άνεργοι. Παρ' όλα αυτά, από οικονομική άποψη, τα άτομα αυτής της κατηγορίας είναι στο εργατικό δυναμικό και είναι άνεργοι. Στο σημαντικό αυτό φαινόμενο θα επιστρέψουμε σύντομα. Προς το παρόν, όταν παρουσιάζουμε στοιχεία για το μέγεθος του εργατικού δυναμικού ή τον αριθμό των ανέργων, θα πρέπει να γνωρίζουμε ότι τα στοιχεία αναφέρονται στο εγγεγραμμένο εργατικό δυναμικό και την εγγεγραμμένη ανεργία.

Σχήμα 27-1 Η ανεργία στο ΗΒ (%)

(Πηγή: B. R. Mitchell, *Abstract of British Historical Statistics* and B. R. Mitchell and H. G. Jones, *Second Abstract of British Historical Statistics*. Cambridge University Press; CSO, *Economic Trends*).

Πίνακας 27-1 Ανεργία (%)

	1972	1982	1992
ΗΒ	4,0	11,3	10,1
Ιρλανδία	8,0	13,5	17,2
Ιταλία	6,3	8,4	11,0
Ολλανδία	2,2	11,4	5,6
Γαλλία	2,8	8,1	10,3
ΕΕ	3,2	9,4	10,1
ΗΠΑ	5,5	9,5	7,4
Νορβηγία	1,6	2,6	6,2
Σουηδία	2,7	3,2	5,0

Πηγή: ΟΟΣΑ, *Economic Outlook*.

Στο Σχήμα 27-1 επισημαίνονται δύο πράγματα σχετικά με το ποσοστό ανεργίας του ΗΒ. Πρώτον, η ανεργία ήταν υψηλή στα χρόνια του μεσοπολέμου, ιδιαίτερα στη διάρκεια της Μεγάλης Ύφεσης της δεκαετίας του '30. Η διάρκεια της υψηλής ανεργίας οδήγησε τον Keynes να αναπτύξει τη *Γενική Θεωρία* του. Δεύτερον, συγκριτικά, το ποσοστό ανεργίας των μεταπολεμικών χρόνων ήταν ελάχιστο μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70. Στις αρχές της δεκαετίας του '80 άρχισε να επιστρέφει στα προπολεμικά επίπεδα. Αυτή η εξέλιξη της ανεργίας παρατηρήθηκε και σε πολλές άλλες βιομηχανικές χώρες όπως φαίνεται στον Πίνακα 27-1.

Ο Πίνακας 27-1 δείχνει ότι οι περισσότερες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και οι Ηνωμένες Πολιτείες είχαν υψηλή ανεργία από το 1980. Εντού-

τους, οι σκανδιναβικές χώρες τα κατάφεραν μάλλον καλύτερα, εν μέρει λόγω της *λήψης μέτρων για την αγορά εργασίας*, δηλαδή με την εφαρμογή μέτρων πολιτικής για την ενίσχυση της προσφοράς που σχεδιάστηκαν με στόχο την επιστροφή των ανέργων στην απασχόληση.

Εναλλακτικοί ορισμοί του ποσοστού ανεργίας

Η βάση κατάρτισης των στατιστικών ανεργίας του ΗΒ άλλαξε πολλές φορές στη δεκαετία του '80.

Προηγουμένως, το ποσοστό ανεργίας αναφερόταν στο ποσοστό των εργατών που δήλωναν ότι είναι άνεργοι. Από το 1986, όμως, το ποσοστό ανεργίας στο ΗΒ αναφέρεται στο ποσοστό του πληθυσμού των εργαζομένων που δεν έχει εργασία. Ο πληθυσμός των εργαζομένων αποτελείται από το εργατικό δυναμικό, τους εργαζόμενους στις ένοπλες δυνάμεις και τους αυτοαπασχολούμενους. Αφού ο πληθυσμός των εργαζομένων είναι μεγαλύτερος από το εργατικό δυναμικό, τα στοιχεία με τη νέα βάση υπολογισμού δείχνουν ένα χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας, ακόμη και αν δεν έχει αλλάξει ο πραγματικός αριθμός των ανέργων. Το Σχήμα 27-1 βασίζεται σε στοιχεία της μεταπολεμικής περιόδου που έχουν υπολογιστεί με τη νέα βάση.

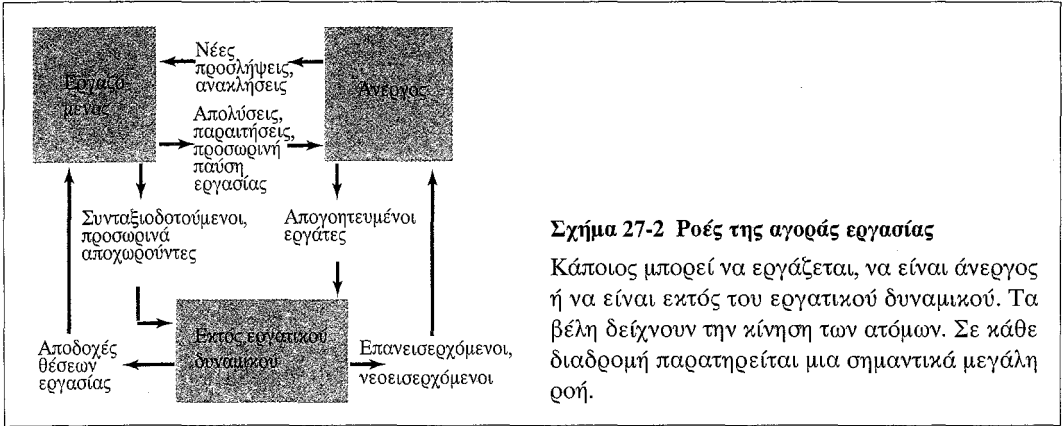
Αποθέματα και ροές

Η ανεργία είναι απόθεμα που μετράται σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Όπως συμβαίνει με μια δεξαμενή νερού, το επίπεδό της ανεβαίνει όταν οι εισροές (οι νέοι άνεργοι) είναι μεγαλύτερες από τις εκροές (άτομα που βρίσκουν νέα εργασία ή εγκαταλείπουν οριστικά το εργατικό δυναμικό). Στο Σχήμα 27-2 παρουσιάζεται αυτή η εικόνα της ανεργίας.

Ξεκινώντας με τα άτομα που απασχολούνται, μπορούμε να διακρίνουμε τρεις τρόπους με τους οποίους γίνεται άνεργος. Κάποιοι απολύονται επειδή θεωρούνται περιττοί. Κάποιοι απομακρύνονται προσωρινά από την εργασία τους αλλά περιμένουν τελικά να επαναπροσληφθούν από την ίδια επιχείρηση. Και κάποιοι άλλοι εγκαταλείπουν εκούσια την εργασία τους. Οι εισροές, όμως, στη δεξαμενή της ανεργίας οφείλονται και στο ότι κάποια άτομα εισέρχονται για πρώτη φορά στο εργατικό δυναμικό: όσοι τελειώνουν τις σπουδές τους (νεοεισερχόμενοι), και κάποιοι που κάποτε εργάζονταν, μετά σταμάτησαν να εγγράφονται στους ανέργους, και τώρα επιστρέφουν στο εργατικό δυναμικό αναζητώντας εργασία (οι επανεισερχόμενοι).

Οι άνεργοι εγκαταλείπουν τη δεξαμενή ανεργίας ακολουθώντας την αντίθετη κατεύθυνση. Κάποιοι βρίσκουν εργασία. Κάποιοι άλλοι παραιτούνται από την αναζήτηση εργασίας και εγκαταλείπουν εντελώς το εργατικό δυναμικό. Αν και κάποιοι από την τελευταία αυτή κατηγορία μπορεί

απλώς να έχουν πλησιάσει την ηλικία συνταξιοδότησης, πολλοί από αυτούς είναι *απογοητευμένοι εργάτες*, δηλαδή άτομα που έχουν απογοητευθεί από τις προοπτικές ανεύρεσης εργασίας και αποφασίζουν να σταματήσουν την αναζήτηση.

	1992
Είσοδος στην ανεργία	4,57
Έξοδος από την ανεργία	4,15
Ύψος ανεργίας	2,85
Πηγή: Department of Employment, <i>Gazette</i> .	

	1980	1990
Βέλγιο	61	76
Γαλλία	32	43
Ελλάδα	21	52
Ιταλία	51	70
Ολλανδία	35	49
Νορβηγία	3	19
Σουηδία	5	5
ΗΒ	29	40
Πηγή: ΟΟΣΑ, <i>OECD in Figures</i> .		

Πίνακας 27-4 Ποσοστά ανεργίας στο ΗΒ (Ποσοστό της αντίστοιχης ομάδας)				
Ηλικία	Άνδρες		Γυναίκες	
	1982	1992	1982	1992
Κάτω από 25	24,2	21,5	20,5	11,3
25-54	11,3	12,5	6,3	4,6

Πηγή: Department of Employment, *Gazette*.

Ο Πίνακας 27-2 δείχνει ότι η δεξαμενή ανεργίας δεν είναι στάσιμη. Ακόμη και αν ο αριθμός των ανέργων ανέρχεται στα 3 εκατομμύρια, ο αριθμός αυτός είναι μικρότερος από τον αριθμό των απόμων που εισέρχονται και εξέρχονται από τη δεξαμενή κάθε χρόνο.

Διάρκεια της ανεργίας Όταν η ανεργία είναι υψηλή, οι άνεργοι παραμένουν περισσότερο στην ανεργία πριν βρουν κάποια διέξοδο. Στον Πίνακα 27-3 παρουσιάζονται στοιχεία για τη διάρκεια της ανεργίας. Η ανεργία δεν μπορεί πλέον να θεωρείται ως μια μεταβατική περίοδος προς κάτι καλύτερο.

Η σύνθεση της ανεργίας

Στον Πίνακα 27-4 παρουσιάζεται η ανεργία κατά ηλικία και φύλο. Η ύφεση πλήττει πολύ τους νέους. Σε αντίθεση με τους εργάτες που έχουν συσσωρεύσει δεξιότητες και εμπειρία, οι νέοι θα πρέπει να εκπαιδευτούν, και οι επιχειρήσεις συχνά, και ιδιαίτερα σε δύσκολες εποχές, περιορίζουν τις δαπάνες εκπαίδευσης. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, η κυβέρνηση Thatcher το 1983 εισήγαγε το Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Νέων (YTS), που προσφέρει σε νέους ευκαιρίες προσωρινής απασχόλησης. Ο Πίνακας 27-4 δείχνει ότι η ανεργία των νέων μειώθηκε μετά την εφαρμογή του προγράμματος αυτού.

Ο Πίνακας 27-4 δείχνει επίσης ότι το ποσοστό ανεργίας των γυναικών είναι χαμηλότερο από το ποσοστό των ανδρών. Αυτό μπορεί εν μέρει να αντανακλά το γεγονός ότι στους παρακαμάζοντες κλάδους βαριάς βιομηχανίας απασχολούνταν παραδοσιακά κυρίως άντρες, με αποτέλεσμα οι άντρες να έχουν πληγεί περισσότερο από την παρακμή των κλάδων του χάλυβα και των ναυπηγείων.

Σύμφωνα με τους οικονομολόγους της εργασίας, η απόκλιση μεταξύ των εργαζόμενων ανδρών και γυναικών είναι μικρότερη από ό,τι υποδηλώνει ο πίνακας, επειδή οι άνεργες γυναίκες εγγράφονται στους ανέρ-

γους σπανιότερα από τους άνδρες. Επομένως, τα πραγματικά ποσοστά ανεργίας για τις γυναίκες είναι πιθανότατα υψηλότερα από ό,τι δείχνει ο πίνακας.

27-2 Το πλαίσιο ανάλυσης

Θα αναπτύξουμε τώρα ένα θεωρητικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα αναλύσουμε το ζήτημα. Θα ξεκινήσουμε με την παραδοσιακή κατάταξη των τύπων ανεργίας, η οποία βασίζεται στις αιτίες του προβλήματος. Στη συνέχεια εξετάζουμε τις σύγχρονες προσεγγίσεις του ζητήματος της ανεργίας, που δίνουν έμφαση στον τρόπο συμπεριφοράς των ατόμων στην αγορά εργασίας.

Τύποι ανεργίας

Οι οικονομολόγοι συνήθιζαν να κατατάσσουν την ανεργία στην ανεργία τριβής, στη δομική ανεργία, στην ανεργία που οφείλεται στην ανεπάρκεια της ζήτησης και στην κλασική ανεργία. Στη συνέχεια εξετάζουμε καθέναν από αυτούς τους τύπους ανεργίας.

Ανεργία τριβής Αυτή αναφέρεται στο ελάχιστο επίπεδο ανεργίας που δεν μπορεί να μειωθεί σε μια δυναμική κοινωνία. Σ' αυτήν την κατηγορία ανεργίας περιλαμβάνονται τα άτομα των οποίων η φυσική ή η διανοητική κατάσταση τα καθιστά ανίκανα προς εργασία, αλλά περιλαμβάνει επίσης και όσους περνούν μικρά χρονικά διαστήματα χωρίς εργασία καθώς μετακινούνται από μια θέση εργασίας σε μιαν άλλη, στο πλαίσιο μιας οικονομίας στην οποία το εργατικό δυναμικό και οι προσφερόμενες θέσεις εργασίας μεταβάλλονται συνεχώς.

Δομική ανεργία Μακροχρόνια, η δομή της ζήτησης και της παραγωγής μεταβάλλεται συνεχώς. Στις τελευταίες δεκαετίες, οι κλάδοι της κλωστοϋφαντουργίας και της βαριάς βιομηχανίας του ΗΒ παρουσιάζουν πτωχική τάση. Η δομική ανεργία αναφέρεται στην ανεργία που πηγάζει από την αναντιστοιχία μεταξύ των ειδικοτήτων και των ευκαιριών εργασίας όταν η δομή της ζήτησης και της παραγωγής αλλάζει. Για παράδειγμα, ο ειδικευμένος συγκολλητής μετάλλων μπορεί να έχει εργαστεί 25 χρόνια σε ναυπηγεία, αλλά να γίνεται περιττός στα 50 χρόνια του, όταν η δραστηριότητα του συγκεκριμένου κλάδου περιορίζεται λόγω του ξένου ανταγωνισμού. Ο εργάτης αυτός μπορεί να πρέπει να εκπαιδευτεί σε μια νέα ειδικότητα, η οποία παρουσιάζει μεγαλύτερη ζήτηση στις νέες συνθήκες. Οι επιχειρη-

σεις, όμως, συνήθως διστάζουν να εκπαιδεύσουν έναν εργάτη μεγάλης ηλικίας. Οι εργάτες αυτοί γίνονται θύματα της δομικής ανεργίας.

Ανεργία λόγω ανεπάρκειας της ζήτησης Αυτός ο τύπος ανεργίας αναφέρεται στην περίπτωση της κενύσιανης ανεργίας, όταν η συνολική ζήτηση πέφτει και οι τιμές και οι μισθοί δεν έχουν προσαρμοστεί για να επαναφέρουν την οικονομία στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Η συνολική ζήτηση είναι ανεπαρκής επειδή είναι χαμηλότερη από τη συνολική ζήτηση πλήρους απασχόλησης.

Στο Κεφάλαιο 26 είδαμε ότι μέχρι να προσαρμοστούν οι μισθοί και οι τιμές στο νέο τους επίπεδο μακροχρόνιας ισορροπίας, η πτώση της συνολικής ζήτησης οδηγεί σε μείωση του προϊόντος και της απασχόλησης. Κάποιοι εργάτες θέλουν να εργαστούν με το μισθό που επικρατεί στην αγορά, αλλά δεν μπορούν να βρουν εργασία. Μόνο μακροχρόνια οι μισθοί και οι τιμές θα πέσουν αρκετά ώστε να αυξηθεί η πραγματική προσφορά χρήματος και να μειωθούν τα επιτόκια στο βαθμό που απαιτείται για να επανέλθει η συνολική ζήτηση στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Και μόνον τότε θα εξαλειφθεί η ανεργία που οφείλεται στην ανεπάρκεια της ζήτησης.

Κλασική ανεργία Επειδή το κλασικό υπόδειγμα βασίζεται στην υπόθεση ότι η ευκαμψία μισθών και τιμών διατηρεί την οικονομία στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, οι κλασικοί οικονομολόγοι δεν μπορούσαν να ερμηνεύσουν εύκολα τα υψηλά ποσοστά ανεργίας της δεκαετίας του '30. Σύμφωνα με τη διάγνωσή τους, αιτία του προβλήματος ήταν εν μέρει η δύναμη των συνδικάτων που διατηρούσε τους μισθούς επάνω από το επίπεδο ισορροπίας τους, εμποδίζοντας έτσι τις αναγκαίες προσαρμογές. Η κλασική ανεργία αναφέρεται στην ανεργία που δημιουργείται όταν ο μισθός διατηρείται εσκεμμένα επάνω από το επίπεδο στο οποίο η καμπύλη προσφοράς εργασίας τέμνει την καμπύλη ζήτησης εργασίας. Η κατάσταση αυτή μπορεί να οφείλεται είτε στην άσκηση πιέσεων από τα συνδικάτα ή στην καθιέρωση κατώτατου μισθού, που έχει ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση των μισθών σε επίπεδο υψηλότερο από το επίπεδο ισορροπίας.

Η σύγχρονη ανάλυση της ανεργίας αποδέχεται τους ίδιους τύπους ανεργίας, αλλά τους κατατάσσει με διαφορετικό τρόπο για να επισημάνει τις συνέπειες της συμπεριφοράς τους για την άσκηση κυβερνητικής πολιτικής. Η σύγχρονη ανάλυση δίνει έμφαση στη διαφορά μεταξύ της *εκούσιας* και της *ακούσιας* ανεργίας.

Το φυσικό ποσοστό ανεργίας

Το Σχήμα 27-3 δείχνει την αγορά εργασίας. Η καμπύλη ζήτησης εργασίας LD έχει αρνητική κλίση για να δείξει ότι οι επιχειρήσεις προσλαμβάνουν περισσότερους εργαζόμενους σε χαμηλότερους πραγματικούς μισθούς. Η καμπύλη LF δείχνει πόσοι θέλουν να είναι στο εργατικό δυναμικό σε κάθε επίπεδο πραγματικού μισθού. Υποθέτουμε ότι η αύξηση του πραγματικού μισθού αυξάνει τον αριθμό των ατόμων που επιθυμούν να εργαστούν. Η καμπύλη AJ δείχνει πόσοι αποδέχονται προσφορές εργασίας σε κάθε επίπεδο πραγματικού μισθού. Η καμπύλη αυτή βρίσκεται στα αριστερά της καμπύλης LF για δύο λόγους. Πρώτον, επειδή κάποιος ανά πάσα στιγμή βρίσκεται αναγκαστικά μεταξύ δύο θέσεων εργασίας καθώς εγκαταλείπουν αυτήν που έχουν και αναζητούν μια άλλη και δεύτερον, επειδή ένας συγκεκριμένος πραγματικός μισθός μπορεί να προσελκύσει κάποιους στο εργατικό δυναμικό ακόμη και αν πρόκειται να αποδεχτούν μια προσφορά εργασίας μόνον αν ο προσφερόμενος πραγματικός μισθός είναι υψηλότερος από το μέσο όρο. Η αγορά εργασίας ισορροπεί στο σημείο E. Το επίπεδο απασχόλησης N^* είναι το επίπεδο ισορροπίας ή το επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Η απόσταση EF ονομάζεται φυσικό ποσοστό ανεργίας.

Το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι το ποσοστό ανεργίας που υπάρχει όταν η αγορά εργασίας είναι σε ισορροπία.

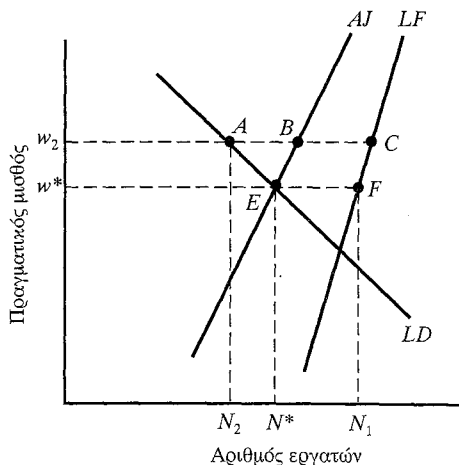
Η ανεργία αυτή είναι εξ ολοκλήρου εκούσια. Στο επίπεδο του πραγματικού μισθού ισορροπίας w^* , επιθυμούν να είναι στο εργατικό δυναμικό N_1 άτομα, αλλά μόνο N^* αποδέχονται τις προσφερόμενες θέσεις εργασίας. Οι υπόλοιποι δεν θέλουν να εργαστούν με τον πραγματικό μισθό ισορροπίας.

Ποιους από τους τύπους ανεργίας που εξετάσαμε περιλαμβάνουμε στο φυσικό ποσοστό ανεργίας; Σίγουρα όλη την ανεργία τριβής. Αλλά θα πρέπει επίσης να περιλάβουμε και τη δομική ανεργία. Ας υποθέσουμε ότι ένας ειδικευμένος συγκολλητής μετάλλων είχε εβδομαδιαίες αποδοχές ύψους 150 λιρών πριν θεωρηθεί ότι πλεονάζει. Το ζήτημα δεν είναι γιατί έγινε περιττός ο εργάτης (ο περιορισμός της δραστηριότητας του κλάδου χαλυβουργίας), αλλά γιατί ο εργάτης αρνείται να δεχτεί ένα χαμηλότερο μισθό για να έχει εργασία, ή γιατί οι εργαζόμενοι στη χαλυβουργία συνολικά δεν αποδέχονται μια μείωση τους μισθού τους που θα επέτρεπε στη βιομηχανία χάλυβα να παραμείνει κερδοφόρα και ανταγωνιστική στα προηγούμενα επίπεδα παραγωγής και απασχόλησης. Αν η απάντηση είναι ότι οι εργαζόμενοι στη χαλυβουργία αρνούνται να δεχτούν ότι ο μισθός ισορροπίας της ειδικότητάς τους έχει πέσει, και αρνούνται να εργαστούν

με μισθούς χαμηλότερους από εκείνους που έχουν συνηθίσει, τότε θα πρέπει να θεωρήσουμε την ανεργία αυτή ως ακούσια και να την υπολογίσουμε στο φυσικό ποσοστό ανεργίας. Δεν επιθυμούν να εργαστούν με το μισθό που επικρατεί στην αγορά, αλλά θέλουν να θεωρούνται μέρος του εργατικού δυναμικού.

Σχήμα 27-3 Το φυσικό ποσοστό ανεργίας

Οι καμπύλες LD, LF και AJ δείχνουν, αντίστοιχως, τη ζήτηση εργασίας, το μέγεθος του εργατικού δυναμικού και τον αριθμό των εργατών που αποδέχονται προσφορές εργασίας σε κάθε πραγματικό μισθό. Η AJ βρίσκεται στα αριστερά της LF επειδή κάποια μέλη του εργατικού δυναμικού έχουν φύγει από κάποια εργασία και αναζητούν μια άλλη και επειδή κάποιοι αισιόδοξοι περιμένουν για μια ακόμη πιο καλή προσφορά εργασίας. Όταν η αγορά εργασίας βρίσκεται σε ισορροπία στο σημείο E, η απόσταση EF μετρά το φυσικό ποσοστό ανεργίας, δηλαδή τον αριθμό των ατόμων του εργατικού δυναμικού που δεν δέχονται τις προσφορές εργασίας με το μισθό ισορροπίας w^* . Αν τα συνδικάτα κατορθώσουν να διατηρήσουν μακροχρόνια το μισθό w_2 , η αγορά εργασίας θα βρεθεί στο σημείο A και το φυσικό πο-

σοστό ανεργίας AC δείχνει, στην περίπτωση αυτή, το ύψος της ανεργίας που επιλέγει συλλογικά το εργατικό δυναμικό επιβάλλοντας το μισθό w_2 .

Τι συμβαίνει, όμως, με την κλασική ανεργία, για παράδειγμα, όπου τα συνδικάτα διατηρούν τους μισθούς επάνω από το επίπεδο ισορροπίας τους; Αυτή η περίπτωση παρουσιάζεται στο Σχήμα 27-3 όπου ο μισθός w_2 είναι υψηλότερος από τον w^* . Η συνολική ανεργία τώρα δίνεται από την απόσταση AC. Ένας αριθμός εργατών ίσος με AB θα ήθελε να εργαστεί με μισθό w_2 , αλλά δεν θα μπορέσει να βρει εργασία αφού οι επιχειρήσεις θέλουν να βρίσκονται στο σημείο A. Οι εργάτες αυτοί είναι ακούσια άνεργοι.

Ένας εργάτης είναι *ακούσια άνεργος* αν θα δεχόταν μια προσφορά εργασίας με τον τρέχοντα μισθό της αγοράς.

Εντούτοις, μέσω των συνδικάτων τους, οι εργαζόμενοι έχουν αποφασίσει συλλογικά να επιλέξουν το μισθό w_2 που είναι μεγαλύτερος από το μισθό ισορροπίας, μειώνοντας έτσι το επίπεδο απασχόλησης. Επομένως, για τους εργάτες συνολικά θα πρέπει να θεωρούμε την επιπλέον ανεργία ως

εκούσια. Έτσι περιλαμβάνουμε και την κλασική ανεργία στο φυσικό ποσοστό ανεργίας. Αν μακροχρόνια τα συνδικάτα διατηρήσουν το μισθό w_2 , η οικονομία θα παραμείνει στο σημείο A και το φυσικό ποσοστό ανεργίας θα είναι ίσο με την απόσταση AC.

Έτσι μένει μόνον η κεϋνσιανή ανεργία ή η ανεργία που οφείλεται στην ανεπάρκεια της ζήτησης. Η ανεργία αυτή είναι ακούσια, προκαλείται από την αργή προσαρμογή της αγοράς εργασίας και δεν ελέγχεται από τους εργάτες ή τα συνδικάτα. Έτσι μπορούμε να διαιρέσουμε τη συνολική ανεργία στην ανεργία ισορροπίας ή το φυσικό ποσοστό ανεργίας –το επίπεδο ισορροπίας που προσδιορίζεται από την κανονική κίνηση της αγοράς εργασίας, τις δομικές αναντιστοιχίες, τη δύναμη των συνδικάτων και τα κίνητρα που υπάρχουν στην αγορά εργασίας– και στην κεϋνσιανή ανεργία, που μερικές φορές ονομάζεται και κυκλική ανεργία – δηλαδή το επίπεδο ανισορροπίας της ακούσιας ανεργίας που προκαλείται από το συνδυασμό της χαμηλής συνολικής ζήτησης και της προσαρμογής των μισθών, που είναι αργή για τους λόγους που εξετάσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Η διαίρεση αυτή μας βοηθάει να προσδιορίσουμε καθαρά την κυβερνητική πολιτική που απαιτείται για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας. Αφού ισχυριστήκαμε ότι μακροχρόνια η οικονομία κατορθώνει σταδιακά να επιστρέψει στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης μέσω μιας αργής διαδικασίας προσαρμογής των μισθών και των τιμών, η κεϋνσιανή ανεργία τελικά εξαλείφεται. Αλλά, βραχυχρόνια, η κεϋνσιανή ανεργία είναι το τμήμα της συνολικής ανεργίας που η κυβέρνηση θα μπορούσε να αντιμετωπίσει χρησιμοποιώντας μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής με στόχο την τόνωση της συνολικής ζήτησης, αντί να περιμένει να αυξηθεί η πραγματική προσφορά χρήματος και να μειωθούν τα επιτόκια με την πτώση των μισθών και των τιμών.

Αντιθέτως, το φυσικό ποσοστό ανεργίας αφορά το μέρος της συνολικής ανεργίας που δεν εξαλείφεται απλά και μόνο με την επαναφορά της συνολικής ζήτησης στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας αντιπροσωπεύει το επίπεδο ανεργίας που αντιστοιχεί στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης. Για να μειωθεί το φυσικό ποσοστό ανεργίας, απαιτούνται μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν την προσφορά και το σύστημα κινήτρων της αγοράς εργασίας.

Το υπόλοιπο κεφάλαιο κινείται σ' αυτό το πλαίσιο. Θα ξεκινήσουμε διερευνώντας την υψηλή ανεργία της περασμένης δεκαετίας, για να κατανοήσουμε καλύτερα τα αίτια της. Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε τις προοπτικές της ανεργίας στη δεκαετία του '90 και τις επιλογές πολιτικής που διαθέτουν οι κυβερνήσεις.

27-3 Γιατί η ανεργία είναι τόσο υψηλή;

Το 1993, το ποσοστό ανεργίας του ΗΒ ήταν δεκαπλάσιο του αντίστοιχου ποσοστού του 1965. Το καθήκον των οικονομολόγων είναι να προσπαθήσουν να προσδιορίσουν τι ποσοστό αυτής της αύξησης οφείλεται στην αύξηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας και τι ποσοστό οφείλεται στην ανεπαρκή ζήτηση και την αργή προσαρμογή των μισθών. Στον Πίνακα 27-5 παρουσιάζονται κάποιες εκτιμήσεις του Stephen Nickell της Οξφόρδης και των Richard Layard και Richard Jackman της London School of Economics.

Πίνακας 27-5 Τα αίτια της ανεργίας στο ΗΒ					
	1956-59	1960-68	1969-73	1974-80	1981-87
Πραγματικό ποσοστό ανεργίας (%)	2,2	2,6	3,4	5,2	11,1
Εκτίμηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας (%)	2,2	2,7	3,8	6,1	6,6
Μεταβολή του φυσικού ποσοστού (%)		+0,5	+1,1	+2,3	+0,5
Από την οποία:					
Πετρέλαιο Β. Θάλασσας		0	0	-0,3	-2,6
Όροι εμπορίου		-0,4	-0,1	1,5	1,3
Αναντιστοιχία δεξιοτήτων και θέσεων εργασίας		0,1	0,3	0,6	1,5
Επιδόματα ανεργίας		0,3	0,6	-0,3	0,5
Δύναμη συνδικάτων		0,4	0,3	0,8	0,1
Φορολογική σφήνα		0,1	0	0	-0,3
Πηγή: P. R. G. Layard, S. J. Nickell, και R. Jackman, <i>Unemployment</i> , Oxford University Press, 1991.					

Ο Πίνακας 27-5 δείχνει το μέσο ποσοστό ανεργίας στη διάρκεια πέντε περιόδων, από την περίοδο 1956-59 μέχρι την περίοδο 1981-87. Η πρώτη σειρά δείχνει τη σταθερή άνοδο του μέσου ποσοστού ανεργίας σε διαδοχικές περιόδους. Το Σχήμα 27-1 δείχνει τις διακυμάνσεις που σημειώθηκαν μέσα σε κάθε περίοδο, τις οποίες δεν εξετάζουμε εδώ.

Η δεύτερη σειρά δείχνει ότι το φυσικό ποσοστό ή το ποσοστό ισορροπίας της ανεργίας αυξήθηκε σταθερά, και συγκεκριμένα τριπλασιάστηκε

μεταξύ της δεκαετίας του '50 και της δεκαετίας του '80. Πράγματι, μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '80, σχεδόν *όλη* η αύξηση της ανεργίας αντανάκλουσε την επιδείνωση των προσδιοριστικών παραγόντων της προσφοράς, με αποτέλεσμα την αύξηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας.

Ο Πίνακας 27-5 δείχνει επίσης τις εκτιμήσεις των Layard, Nickell και Jackman για τα αίτια αυτής της αύξησης της ανεργίας ισορροπίας. Το Σχήμα 27-3 βοηθάει στην ερμηνεία αυτών των επιδράσεων. Όπως εξηγήσαμε στο Κεφάλαιο 29, η ανακάλυψη του πετρελαίου της Β. Θάλασσας προκάλεσε την αύξηση της συναλλαγματικής ισοτιμίας της λίρας, καθιστώντας φθηνότερες τις εισαγωγές. Την εξέλιξη αυτή ονομάζουμε βελτίωση των *όρων* εμπορίου του ΗΒ.

Τι δείκτη τιμών χρησιμοποιούμε στο Σχήμα 27-3 για να μετατρέψουμε τους ονομαστικούς σε πραγματικούς μισθούς; Οι εργαζόμενοι που αγοράζουν εισαγόμενα αγαθά ενδιαφέρονται για ένα δείκτη τιμών που περιλαμβάνει και τις τιμές των εισαγόμενων αγαθών. Οι επιχειρήσεις ενδέχεται να ενδιαφέρονται γι' αυτό πολύ λιγότερο. Επομένως, αν υπολογίσουμε τους πραγματικούς μισθούς στο Σχήμα 27-3 χρησιμοποιώντας ένα δείκτη τιμών που δεν περιλαμβάνει τις εισαγωγές, η καμπύλη ζήτησης εργασίας LD δεν επηρεάζεται από τη βελτίωση των *όρων* εμπορίου. Αλλά, με βάση αυτόν το δείκτη εγχώριων τιμών, οι εργαζόμενοι μπορούν να εργαστούν με λιγότερα χρήματα χωρίς να θυσιάζουν μέρος του βιοτικού επιπέδου τους: οι εισαγωγές είναι πλέον φθηνότερες.

Το συμπέρασμά μας είναι ότι οι καμπύλες AJ και LF μετατοπίζονται προς τα κάτω σε σχέση με την LD. Ομοίως, αν κατασκευάσουμε το διάγραμμα με βάση ένα δείκτη τιμών που θα περιλαμβάνει τις τιμές των εισαγωγών, η βελτίωση των *όρων* εμπορίου δεν μεταβάλλει τη συμπεριφορά της προσφοράς εργασίας (AJ και LF), επειδή μετράται με το σωστό τρόπο, αλλά τώρα μετατοπίζει προς τα επάνω την καμπύλη ζήτησης εργασίας LD. Αλλά κάθε μετατόπιση της καμπύλης LD προς τα επάνω σε σχέση με τις AJ και LF μικραίνει την απόσταση EF, που στο Σχήμα 27-3 μετρά την ανεργία ισορροπίας.

Ο Πίνακας 27-5 δείχνει ότι από το 1974 το πετρέλαιο της Β. Θάλασσας συνέβαλε στη μείωση της ανεργίας ισορροπίας μέσω της επίδρασής του στη συναλλαγματική ισοτιμία και τις τιμές των εισαγόμενων αγαθών. Ο πίνακας δείχνει επίσης την επίδραση όλων των *άλλων* παραγόντων στους *όρους* εμπορίου του ΗΒ. Αν και η επίδρασή τους ήταν ευεργετική μέχρι την περίοδο 1960-73, από τότε η μείωση των *όρων* εμπορίου του Ηνωμένου Βασιλείου οδήγησαν στην αύξηση της ανεργίας ισορροπίας.

Επιπλέον, η αυξανόμενη αναντιστοιχία μεταξύ ζητούμενων και προσφερόμενων ειδικοτήτων συνέβαλε στην αύξηση του φυσικού ποσοστού

ανεργίας. Η πρόσφατη έρευνα υπογραμμίζει την αδυναμία της αγοράς εργασίας στην προώθηση των εργαζομένων που εγκαταλείπουν μια εργασία και ελπίζουν να βρουν κάποια άλλη. Όσο μεγαλύτερη είναι η αναντιστοιχία, τόσο δυσκολότερο το έργο που χρειάζεται να εκτελέσει η αγορά εργασίας, και τόσο πιο πιθανό είναι να παραμείνουν κάποιοι στην ανεργία. Στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει ο Πίνακας 27-5, η αναντιστοιχία μεταξύ προσφερόμενων και ζητούμενων ειδικοτήτων συνέβαλε κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες στην αύξηση της ανεργίας ισορροπίας από 2,2 σε 6,6% του εργατικού δυναμικού.

Τα πιο υψηλά επιδόματα ανεργίας μπορεί να προσελκύσουν περισσότερους στο εργατικό δυναμικό, μετατοπίζοντας έτσι την LF προς τα δεξιά στο Σχήμα 27-3. Ακόμη πιο σημαντικό είναι ότι θα μετατόπιζαν προς τα αριστερά την AJ. Οι εργάτες μένουν περισσότερο στην ανεργία αναζητώντας την κατάλληλη εργασία. Και για τους δύο αυτούς λόγους, η ανεργία ισορροπίας αυξάνεται. Ο Πίνακας 27-5 δείχνει ότι τα υψηλότερα επιδόματα προκάλεσαν κάποια από την αύξηση της ανεργίας ισορροπίας, αν και λιγότερο από ό,τι συνήθως υποτίθεται.

Στις δύο τελευταίες σειρές του Πίνακα 27-5 καταγράφονται δύο άλλες αιτίες στις οποίες συνήθως αποδίδεται η αύξηση της ανεργίας ισορροπίας. Η αύξηση της δύναμης των συνδικάτων, ιδιαίτερα στη δεκαετία του '70, είχε σημαντική επίδραση (αν και σωρευτικά ήταν λιγότερο σημαντική από την αναντιστοιχία μεταξύ ζητούμενων και προσφερόμενων ειδικοτήτων). Η τελευταία σειρά δείχνει την επίδραση της «φορολογικής σφήνας», που ασκεί παρόμοια επίδραση με την επιδείνωση των όρων εμπορίου. Στην επόμενη ενότητα εξετάζουμε τις μεταρρυθμίσεις που σημειώθηκαν στην πλευρά της προσφοράς και είχαν ως στόχο τον περιορισμό αυτής της φορολογικής σφήνας. Σημειώστε ότι ο Πίνακας 27-5 υποδηλώνει ότι δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι η υψηλή ανεργία στο ΗΒ οφείλεται στην αύξηση των φορολογικών συντελεστών. Εντούτοις, η μείωση των φόρων από το 1980 προκάλεσε μια μικρή πτώση της ανεργίας ισορροπίας.

Ο Πίνακας 27-5 δείχνει ότι μέχρι το 1980 η πραγματική ανεργία βρισκόταν πολύ κοντά στο ποσοστό ισορροπίας της - καθόλου περίεργο, αφού αυτός ήταν ο στόχος των μέτρων διαχείρισης της ζήτησης που εφαρμόστηκαν. Εντούτοις, ενώ η αύξηση της ανεργίας μέχρι το 1980 οφειλόταν σε παράγοντες της προσφοράς, από το 1980 τα πράγματα άλλαξαν. Η αποφασιστική προσπάθεια της κυβέρνησης Thatcher για βελτίωση της προσφοράς πράγματι σταμάτησε την επιδείνωση, γεγονός που θα ήταν ένα σημαντικό επίτευγμα. Αλλά ο Πίνακας 27-5 δεν δείχνει καμιά μείωση της ανεργίας ισορροπίας στη δεκαετία του '80.

Για τον ίδιο λόγο, υποδηλώνει ότι, όταν η πραγματική ανεργία αυξήθη-

κε στο 10% και περισσότερο, το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν κεϋνσιανού τύπου, δηλαδή προκλήθηκε από την ανεπάρκεια της ζήτησης. Για παράδειγμα, στην περίοδο 1981-87, ο Πίνακας δείχνει ότι από το πραγματικό ποσοστό ανεργίας 11,1%, μόνον το 6,6% ήταν φυσικό ποσοστό: το υπόλοιπο προκάλεσε η ανεπάρκεια της ζήτησης. Δεδομένου του μεγέθους της ύφεσης της περιόδου 1990-92, θα πρέπει να περιμένουμε ένα παρόμοιο αποτέλεσμα για το πρώτο μισό της δεκαετίας του '90.

27-4 Οικονομική θεωρία της προσφοράς

Οι Κεϋνσιανοί πιστεύουν ότι η οικονομία μπορεί να αποκλίνει από το επίπεδο πλήρους απασχόλησης για μεγάλα χρονικά διαστήματα, και πάντως σίγουρα για μερικά χρόνια. Οι μονεταριστές πιστεύουν ότι το κλασικό υπόδειγμα πλήρους απασχόλησης ισχύει και βραχυχρόνια. Όλοι, όμως, συμφωνούν ότι μακροχρόνια η εξέλιξη της οικονομίας μπορεί να αλλάξει μόνον αν μεταβληθεί το επίπεδο πλήρους απασχόλησης και το αντίστοιχο επίπεδο δυνητικού προϊόντος.

Η οικονομική θεωρία της προσφοράς προτείνει τη χρήση μικροοικονομικών κινήτρων για την αλλαγή του επιπέδου πλήρους απασχόλησης, του επιπέδου του δυνητικού προϊόντος και του φυσικού ποσοστού ανεργίας.

Αν και σ' αυτήν την ενότητα μας ενδιαφέρει κυρίως ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να αλλάξουμε το φυσικό ποσοστό ανεργίας, είναι ταυτόχρονα χρήσιμη η εξέταση του τι σημαίνει γενικότερα η οικονομική θεωρία της προσφοράς. Στο Κεφάλαιο 31 θα επιστρέψουμε στον προσδιορισμό του δυνητικού προϊόντος.

Μείωση των φόρων

Ένα από τα σημαντικότερα θέματα της οικονομικής της προσφοράς είναι το όφελος που πηγάζει από τη μείωση του οριακού φορολογικού συντελεστή εισοδήματος.

Ο οριακός φορολογικός συντελεστής εισοδήματος είναι το ποσοστό κάθε πρόσθετης μονάδας εισοδήματος που παρακρατείται από την κυβέρνηση ως φόρος εισοδήματος.

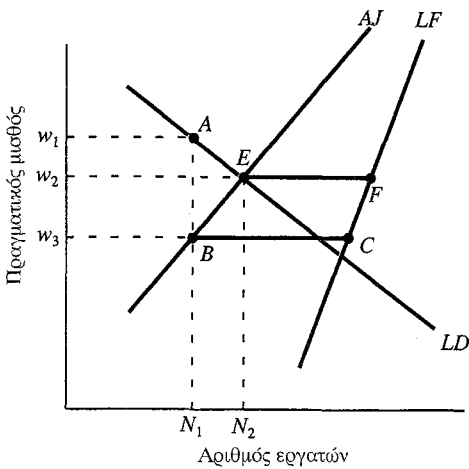
Εξετάσαμε λεπτομερώς τα ζητήματα των φορολογικών συντελεστών και των κινήτρων για εργασία στο Κεφάλαιο 11. Αναφέραμε ότι η μείωση των οριακών φορολογικών συντελεστών και η αύξηση επομένως του καθαρού ημερομισθίου που αποδίδει η τελευταία ώρα εργασίας, οδηγεί τα άτομα στην υπο-

κατάσταση του χρόνου ανάπαυσης με χρόνο εργασίας. Αυτή, όμως, η επίδραση υποκατάστασης θα πρέπει να συγκριθεί με την επίδραση εισοδήματος. Στο βαθμό που τα άτομα τώρα πληρώνουν λιγότερους φόρους, μπορούν να εργαστούν λιγότερο για να εξασφαλίσουν ένα δεδομένο στόχο βιοτικού επιπέδου. Επομένως, η θεωρητική οικονομική δεν μπορεί να αποδείξει ότι η μείωση των φόρων αυξάνει την επιθυμητή προσφορά εργασίας, και στην πραγματικότητα οι περισσότερες εμπειρικές εργασίες επιβεβαιώνουν ότι, στην καλύτερη περίπτωση, η μείωση των φόρων οδηγεί σε μια μικρή μόνον αύξηση της προσφοράς εργασίας. Αναφέραμε κάποια στοιχεία για το ζήτημα αυτό στο Κεφάλαιο 11 και παρουσιάζουμε περισσότερα στο Πλαίσιο 27-1.

Το Σχήμα 27-4 μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την ανάλυση της επίδρασης της μείωσης των οριακών φορολογικών συντελεστών. Η καμπύλη ζήτησης εργασίας LD δείχνει ότι οι επιχειρήσεις ζητούν περισσότερους εργάτες σε χαμηλότερους πραγματικούς μισθούς. Κατασκευάζουμε μια καμπύλη LF με μεγάλη κλίση που δείχνει ότι οι υψηλότεροι μετά το φόρο πραγματικοί μισθοί, στην καλύτερη περίπτωση, οδηγούν σε μια μικρή μόνον αύξηση του αριθμού των ατόμων που επιθυμούν να είναι στο εργατικό δυναμικό. Η καμπύλη AJ δείχνει πόσοι επιθυμούν να αποδεχτούν προσφορές εργασίας σε κάθε πραγματικό μισθό. Κατασκευάζεται για ένα δεδομένο (πραγματικό) επίπεδο επιδόματος ανεργίας. Επομένως, η οριζόντια απόσταση μεταξύ των AJ και LF –δηλαδή ο αριθμός των ατόμων του εργατικού δυναμικού που αρνούνται να εργαστούν σε κάθε επίπεδο πραγματικού μισθού, ή το μέγεθος της εκούσιας ανεργίας– μειώνεται με την αύξηση του πραγματικού μισθού σε σχέση με το δεδομένο επίπεδο του επιδόματος ανεργίας. Επομένως, το σχήμα βασίζεται στην υπόθεση ότι η μείωση του λόγου αναπλήρωσης, δηλαδή του λόγου του επιδόματος ανεργίας προς τον πραγματικό μισθό, μειώνει την εκούσια ανεργία.

Υποθέτουμε ότι υπάρχει ένας οριακός φορολογικός συντελεστής ίσος με την κάθετη απόσταση AB. Η ανεργία ισορροπίας τότε θα είναι N_1 . Γιατί; Επειδή ο φόρος εισοδήματος λειτουργεί ως σφήνα μεταξύ του ακαθάριστου μισθού που καταβάλλει η επιχείρηση στον εργαζόμενο και του καθαρού μισθού που λαμβάνει τελικά ο εργαζόμενος. Στο επίπεδο απασχόλησης N_1 , οι επιχειρήσεις ευχαρίστως προσλαμβάνουν αυτήν την ποσότητα εργασίας με ακαθάριστο μισθό w_1 . Αφαιρώντας το φορολογικό συντελεστή εισοδήματος AB, N_1 εργάτες είναι πρόθυμοι να δεχτούν τις προσφορές εργασίας με καθαρό μισθό w_3 . Επομένως, το N_1 αντιπροσωπεύει το επίπεδο ισορροπίας της απασχόλησης. Η οριζόντια απόσταση BC δείχνει το φυσικό ποσοστό ανεργίας, δηλαδή τον αριθμό των εργατών που είναι στο εργατικό δυναμικό και δεν επιθυμούν να εργαστούν με τον τρέχοντα καθαρό μισθό.

Σχήμα 27-4 Μείωση του οριακού φορολογικού συντελεστή εισοδήματος

Ο φόρος εισοδήματος διαφοροποιεί τον καθαρό μισθό που λαμβάνει ο εργαζόμενος από τον ακαθάριστο μισθό που πληρώνει η επιχείρηση. Όταν η κάθετη απόσταση AB μετρά το ποσό που κάθε εργαζόμενος καταβάλλει για φόρο εισοδήματος, η απασχόληση ισορροπίας είναι N_1 , και αντιπροσωπεύει την ποσότητα εργασίας που επιθυμούν να προσφέρουν τα νοικοκυριά σ' επίπεδο καθαρού μισθού w_3 και ζητούν οι επιχειρήσεις στο επίπεδο ακαθάριστου μισθού w_1 . Στο επίπεδο του καθαρού μισθού w_3 , το φυσικό ποσοστό ανεργίας ισούται με την οριζόντια απόσταση BC. Αν καταργηθεί ο φόρος εισοδήματος, έχουμε ισορροπία στο σημείο E. Η απασχόληση αυξάνεται από N_1 σε N_2 και το φυσικό ποσοστό ανεργίας μειώνεται από BC σε EF. Η αύξηση του καθαρού μισθού από w_3 σε w_2 σε σχέση με το σταθερό επίπεδο του επιδόματος ανεργίας, μειώνει το επίπεδο της εκουσίας ανεργίας.

ΠΛΑΙΣΙΟ 27-1

ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ Η ΜΕΙΩΣΗ ΤΩΝ ΦΟΡΩΝ;

Οι ενδείξεις από το παρελθόν

Η μείωση του οριακού φορολογικού συντελεστή κάνει τους φορολογούμενους να υποκαθιστούν τον ελεύθερο χρόνο τους με εργασία. Αλλά η μείωση των φόρων βελτιώνει επίσης την οικονομική κατάσταση των εργαζομένων. Αυτή η επίδραση εισοδήματος τους κάνει να θέλουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο, κι επομένως να εργάζονται λιγότερο. Η συνδυασμένη επίδραση στις ώρες εργασίας είναι μικρή για όσους ήδη εργάζονται. Πιο σημαντική είναι η απόφαση για το αν αξίζει τελικά να εργαστεί κανείς. Στο Κεφάλαιο 11 δείξαμε ότι η αύξηση του καθαρού μισθού, για παράδειγμα λόγω της μείωσης των φόρων, ενθαρρύνει περισσότερους να εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό, μειώνοντας τη σημασία του σταθερού κόστους που συνδέεται με την εργασία (μεταφορά στο χώρο εργασίας, φύλαξη των παιδιών, θυσία της κοινωνικής ασφάλισης).

Τα στοιχεία για το ΗΒ, που εξετάζονται στο C. V. Brown, *Taxation and the Incentive to Work*, Oxford University Press, 1980, δείχνουν ότι η μείωση των φό-

ρων ασκεί ελάχιστη επίδραση στην προσφορά εργασίας εκ μέρους των ανδρών και των άγαμων γυναικών. Αλλά όσον αφορά τις έγγαμες γυναίκες, η αύξηση του καθαρού μισθού φαίνεται ότι, έστω και λίγο, ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό.

Το πρόγραμμα Thatcher

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '80, η κυβέρνηση Thatcher υιοθέτησε ένα πρόγραμμα μείωσης των φόρων και γενικότερων φορολογικών μεταρρυθμίσεων. Η πραγματική αξία των προσωπικών αφορολόγητων ποσών αυξήθηκε 25%. Ο βασικός συντελεστής του φόρου εισοδήματος μειώθηκε από 33 σε 25% και για τους υψηλού εισοδήματος φορολογούμενους από 83 σε 40%. Πολλοί πολιτικοί πρόβλεψαν τη σημαντική αύξηση της προσφοράς εργασίας, αν και οι περισσότεροι οικονομολόγοι δεν ήταν και τόσο αισιόδοξοι λόγω της εμπειρίας από το παρελθόν.

Τα νέα εμπειρικά δεδομένα

Η επίδραση του προγράμματος Thatcher εκτιμάται από τον C. V. Brown στο «The 1988 Tax Cuts, Work Incentives and Revenue», *Fiscal Studies*, 1988. Ο Brown βρήκε ότι η σημαντική αύξηση των αφορολόγητων ποσών οδήγησε σε μια λιγότερο από 0,5% αύξηση των ωρών προσφοράς εργασίας. Η μείωση του βασικού φορολογικού συντελεστή εισοδήματος δεν φαίνεται να άσκησε καμιά επίδραση. Η τεράστια μείωση του οριακού φορολογικού συντελεστή των υψηλών εισοδημάτων άσκησε μικρή επίδραση στην προσφορά εργασίας των ατόμων υψηλού εισοδήματος. Τα εμπειρικά δεδομένα του παρελθόντος δεν τροποποιήθηκαν από αυτήν τη μεγάλη αλλαγή της φορολογικής πολιτικής.

Για να δείξουμε την επίδραση της μείωσης των οριακών φορολογικών συντελεστών, θα υποθέσουμε ότι η φορολογία εισοδήματος καταργείται. Ο ακαθάριστος μισθός και ο καθαρός μισθός σε μια τέτοια περίπτωση ταυτίζονται, και η νέα ισορροπία της αγοράς εργασίας αποτυπώνεται από το σημείο E. Σημειώνουμε ότι συνέβησαν μετά από αυτό δύο πράγματα. Πρώτον, η απασχόληση ισορροπίας έχει αυξηθεί. Δεύτερον, αν και περισσότεροι επιθυμούν να εισέλθουν στο εργατικό δυναμικό επειδή ο καθαρός μισθός έχει αυξηθεί από w_3 σε w_2 , το φυσικό ποσοστό ανεργίας έχει πέσει και ισούται πλέον όχι με την απόσταση BC αλλά με τη μικρότερη EF. Η αύξηση του καθαρού μισθού σε σχέση με το επίδομα ανεργίας μειώνει την εκούσια ανεργία.

Παρόμοιες επιδράσεις υπάρχουν αν, αντί της μείωσης του φόρου εισοδήματος, μειωθεί το επίδομα ανεργίας. Για μια δεδομένη καμπύλη LF,

στην περίπτωση αυτή, λιγότεροι εργάτες θα θέλουν να είναι άνεργοι σε κάθε επίπεδο πραγματικού μισθού. Επομένως, η καμπύλη AJ, που δείχνει τις αποδεκτές προσφορές θέσεων εργασίας, μετατοπίζεται προς τα δεξιά. Ξανά, θα έχουμε ως αποτέλεσμα και αύξηση του επιπέδου ισορροπίας της απασχόλησης (και επομένως του δυνητικού προϊόντος) και μείωση του φυσικού ποσοστού ανεργίας με τη μείωση του λόγου αναπλήρωσης.

Τι συμβαίνει με την επίδραση των μεταβολών των εισφορών των επιχειρήσεων και των εργαζομένων στους ασφαλιστικούς οργανισμούς; Οι εισφορές αυτές είναι υποχρεωτικές σε κρατικά προγράμματα ασφάλισης που παρέχουν ιατροφαρμακευτική ασφάλιση. Λειτουργούν όπως ο φόρος εισοδήματος στο ότι θέτουν μια σφήνα ίση με την απόσταση AB μεταξύ του συνολικού κόστους πρόσληψης ενός επιπλέον εργαζόμενου από την επιχείρηση και του καθαρού μισθού του εργαζόμενου. Το Σχήμα 27-4 δείχνει ότι η μείωση αυτών των εισφορών αυξάνει το επίπεδο ισορροπίας της ανεργίας, αυξάνει το επίπεδο ισορροπίας του καθαρού μισθού, μειώνει το λόγο αναπλήρωσης και μειώνει το φυσικό ποσοστό ανεργίας.

Άλλα μέτρα πολιτικής για την προσφορά εργασίας

Στο Σχήμα 27-3 δείξαμε ότι τα συνδικάτα, περιορίζοντας την προσφορά εργασίας, μπορούν να εξαναγκάσουν τις επιχειρήσεις να κινηθούν προς τα επάνω επί της καμπύλης ζήτησης εργασίας. Ως αποτέλεσμα αυτού, ο πραγματικός μισθός ισορροπίας θα είναι υψηλότερος αλλά η απασχόληση ισορροπίας χαμηλότερη. Αφού ο υψηλότερος πραγματικός μισθός μειώνει την απασχόληση αλλά αυξάνει (ελαφρά) τον αριθμό των ατόμων που επιθυμούν να είναι στο εργατικό δυναμικό, τα συνδικάτα, αυξάνοντας τους πραγματικούς μισθούς, αυξάνουν το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Συνολικά, η εργασία κινείται προς υψηλότερους μισθούς και περισσότερη ανεργία.

Αντιθέτως, το φυσικό ποσοστό ανεργίας μειώνεται αν περιοριστεί η δύναμη των συνδικαλιστικά οργανωμένων εργατών. Στην περίπτωση αυτή, η προσπάθεια των συνδικάτων να περιορίσουν την προσφορά εργασίας και να ανεβάσουν τους μισθούς θα είναι λιγότερο επιτυχής. Επομένως, κάθε κυβερνητική παρέμβαση στην αγορά εργασίας, με στόχο τον περιορισμό της μονοπωλιακής δύναμης των συνδικάτων, θα πρέπει να θεωρηθεί ως μέτρο πολιτικής που επηρεάζει την προσφορά και σκοπεύει στη μείωση του φυσικού ποσοστού ανεργίας και την αύξηση της απασχόλησης ισορροπίας και του δυνητικού προϊόντος. Τέτοια μέτρα πολιτικής είναι η αλλαγή των νομοθετικών ρυθμίσεων που αφορούν τη λειτουργία και τις δραστηριότητες των συνδικάτων, ή η *εισοδηματική πολιτική*—δηλαδή η άμεση ρύθμιση των μισθών— αν στόχος της τελευταίας είναι η μείωση

του *πραγματικού* μισθού. Η μείωση του πραγματικού μισθού δεν είναι αναγκαστικά ο μοναδικός στόχος της εισοδηματικής πολιτικής, όπως θα εξηγήσουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Προηγουμένως επισημάναμε ότι η ανεργία τριβής και η δομική ανεργία είναι σημαντικές συνιστώσες του φυσικού ποσοστού ανεργίας. Τα μέτρα πολιτικής που στοχεύουν στη μείωση των δύο αυτών τύπων ανεργίας θα πρέπει επίσης να περιληφθούν στην οικονομική θεωρία της προσφοράς. Αντικειμενικός τους στόχος είναι η μετατόπιση της καμπύλης AJ προς τα δεξιά σε σχέση με την καμπύλη εργατικού δυναμικού LF.

Σ' αυτά τα μέτρα πολιτικής εντάσσουμε τα επιδόματα μετεκπαίδευσης εργατών σε νέες ειδικότητες, διάφορα κυβερνητικά μέτρα που λαμβάνονται για τους απόφοιτους σχολείων ώστε να αποκτήσουν δεξιότητες και εργασιακή εμπειρία καθώς και ειδικά μέτρα για την ενθάρρυνση των ανέργων μακράς διάρκειας και την επιστροφή τους στο εργατικό δυναμικό. Αυτά τα μέτρα πολιτικής, προσαρμόζοντας το εργατικό δυναμικό στις ανάγκες των εργοδοτών, έχουν ως στόχο να επιτρέψουν στις επιχειρήσεις να προσφέρουν μισθούς που θα θεωρούνται αποδεκτοί από τους ανέργους. Επομένως, τέτοια μέτρα μειώνουν την εκούσια ανεργία.

Μέτρα πολιτικής για τη ζήτηση εργασίας

Μέχρι τώρα επικεντρώσαμε την προσοχή μας στα μέτρα πολιτικής που έχουν στόχο να επηρεάσουν την προσφορά εργασίας. Τώρα στρεφόμεστε στη ζήτηση εργασίας από τις επιχειρήσεις. Στο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε ότι μια αρνητική επίδραση στην προσφορά μπορεί να μειώσει τη ζήτηση εργασίας και να μετατοπίσει την καμπύλη LD προς τα κάτω.

Είναι λογικό οι δύο μεγάλες αυξήσεις της τιμής του πετρελαίου στη δεκαετία του '70 να άσκησαν μια τέτοια επίδραση. Βραχυχρόνια, πολλά ενεργοβόρα εργοστάσια αχρηστεύτηκαν οικονομικά από την αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Δεν μπορούσαν να ανταγωνιστούν τα πιο σύγχρονα εργοστάσια που λειτουργούσαν με πολύ λιγότερη ενέργεια. Θα μπορούσε κανείς να παρομοιάσει την κατάσταση αυτή με τη μείωση του κεφαλαιουχικού αποθέματος πολλών επιχειρήσεων. Επειδή μετά από ένα τέτοιο γεγονός οι εργαζόμενοι έχουν στη διάθεσή τους λιγότερο κεφάλαιο, το οριακό προϊόν της εργασίας μειώνεται. Αυτό παριστάνεται στο Σχήμα 27-4 με μια προς τα κάτω μετατόπιση της καμπύλης ζήτησης εργασίας LD.

Προσπαθήστε να κατασκευάσετε το δικό σας διάγραμμα για να δείξετε αυτήν την επίδραση. (Ξεχάστε τους φόρους εισοδήματος και αρχίστε από το σημείο E στο Σχήμα 27-4.) Αν κατασκευάσετε σωστά το διάγραμμα, θα δείτε δύο πράγματα. Πρώτον, η προς τα κάτω μετατόπιση της κα-

μπύλης LD μειώνει την ανεργία ισορροπίας. Δεύτερον, επειδή οι πραγματικοί μισθοί ισορροπίας πέφτουν, ο λόγος αναπλήρωσης πρέπει να αυξηθεί και πρέπει να αυξηθεί και το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Κάποιοι πλεονάζοντες εργάτες χαλβουργίας αποφασίζουν να λαμβάνουν επίδομα ανεργίας αντί να εργάζονται με χαμηλότερους μισθούς.

Η οικονομική θεωρία της προσφοράς επιδιώκει την αντιστροφή αυτής της επίδρασης. Αν οι επιχειρήσεις μπορούν να ενισχυθούν ώστε να εγκαταστήσουν σύγχρονο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, η καμπύλη ζήτησης εργασίας θα μετατοπιστεί προς τα επάνω. Επομένως, ο μισθός ισορροπίας θα αυξηθεί και το φυσικό ποσοστό ανεργίας θα πέσει. Ποια μέτρα πολιτικής θα μπορούσαν να προκαλέσουν αυτό το ευνοϊκό αποτέλεσμα;

Είδαμε ότι η επενδυτική ζήτηση των επιχειρήσεων εξαρτάται από τρία πράγματα: το μελλοντικό ύψος του προϊόντος και των κερδών, το κόστος του νέου κεφαλαιουχικού εξοπλισμού και το επιτόκιο. Η κυβέρνηση μπορεί να επηρεάσει την τιμή των νέων κεφαλαιουχικών αγαθών με επιδοτήσεις (επιδοτήσεις επενδύσεων) ή μείωση των φόρων. Για παράδειγμα, μπορεί να επιτραπεί στις επιχειρήσεις να αφαιρούν το κόστος των νέων κεφαλαιουχικών αγαθών από τα προ των φόρων κέρδη και να μειώνουν έτσι τις υποχρεώσεις τους για φόρους επί των κερδών.

Δεύτερον, η κυβέρνηση μπορεί να μειώσει τα επιτόκια. Είναι σίγουρο ότι τα επιτόκια εμπίπτουν στην κατηγορία των μέτρων που αφορούν τη ζήτηση μάλλον παρά την προσφορά;

Όχι μακροχρόνια. Αν η οικονομία είναι στο επίπεδο πλήρους απασχόλησης, σκοπός των χαμηλότερων επιτοκίων δεν είναι η αύξηση της συνολικής ζήτησης. Είναι μάλλον η μεταβολή της *σύνθεσης* της συνολικής ζήτησης πλήρους απασχόλησης με την αύξηση της συμμετοχής σ' αυτήν των επενδύσεων. Φυσικά, αυτό σημαίνει ότι κάποια άλλα μεγέθη της συνολικής ζήτησης πρέπει να μειωθούν. Διαφορετικά, η υπερβάλλουσα ζήτηση αγαθών απλώς θα ανεβάσει τις τιμές, θα μειώσει την πραγματική προσφορά χρήματος και θα αυξήσει ξανά τα επιτόκια.

Στην ενότητα αυτή αναλύσαμε πώς τα μέτρα πολιτικής που στοχεύουν στην ενίσχυση της προσφοράς θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για να μειωθεί το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Τα μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν την προσφορά μπορούν να προσφέρουν κάποια προοπτική, αλλά πολλά από αυτά, όπως για παράδειγμα τα μέτρα για την αύξηση του αποθέματος κεφαλαίου, δεν είναι δυνατόν να ασκήσουν σημαντική επίδραση βραχυχρόνια. Η μείωση του επιδόματος ανεργίας είναι ένα μέτρο πολιτικής που θα ασκούσε άμεση επίδραση. Εντούτοις, θα καθιστούσε ακόμη πιο δύσκολη τη ζωή εκείνων που δεν μπορούν να βρουν εργασία. Αν η κυβέρνηση είναι έτοιμη να υιοθετήσει μια τέτοια πολιτική, θα φανεί στο μέλλον.

27-5 Εξάλειψη της κεϋνσιανής ανεργίας

Ας υποθέσουμε ότι η κυβέρνηση τονώνει τη συνολική ζήτηση: ποια θα είναι η επίδραση αυτής της ενέργειας στην απασχόληση και την ανεργία, αν υποθέσουμε ότι η οικονομία ξεκινά με πλεονάζουσα παραγωγική δυναμικότητα και κεϋνσιανή ανεργία; Η απάντηση εξαρτάται εν μέρει από τα ποια μεγέθη της συνολικής ζήτησης αυξάνονται. Οι κυβερνητικές δαπάνες για αύξηση της αστυνομικής δύναμης αυξάνουν περισσότερο την απασχόληση από ό,τι μια ισοδύναμη αύξηση των δαπανών για αύξηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, που είναι σε μεγάλο βαθμό έντασης κεφαλαίου.

Είναι επίσης εξαιρετικά σημαντικό να κατανοήσουμε την κυκλική σχέση που συνδέει τη ζήτηση με το προϊόν, την απασχόληση και την ανεργία. Κατά μέσο όρο, η ενίσχυση της συνολικής ζήτησης κατά 1% δεν θα αυξήσει την απασχόληση κατά 1% ή δεν θα μειώσει την ανεργία κατά μια ποσοστιαία μονάδα. Ο Πίνακας 27-6 αναφέρεται σε δύο περιόδους ταχείας ανόδου της ζήτησης, από το πρώτο τρίμηνο του 1972, ή 1972(I), στο 1974(IV) και από το 1986(II) στο 1988(II), και σε δύο περιόδους ταχείας πτώσης της ζήτησης, 1979(II)-81(II) και 1990(II)-1991(II). Στην πραγματικότητα, οι περίοδοι οικονομικής άνθησης οδηγούν σε επέκταση του χρόνου της βάρδιας και των ωρών απασχόλησης. Οι υφέσεις συνοδεύονται συνήθως από την παύση της υπερωριακής εργασίας, τη μείωση του χρόνου απασχόλησης και τη σημαντική μείωση των ωρών εργασίας.

Επομένως, ο πίνακας επιβεβαιώνει ότι οι αλλαγές της ζήτησης και του προϊόντος συνοδεύονται από μικρότερες αλλαγές του επιπέδου απασχόλησης. Για παράδειγμα, όταν το προϊόν αυξήθηκε κατά 17% στην περίοδο 1972(I)-1974(IV), η απασχόληση αυξήθηκε μόνο 3,1%. Επιπλέον, οι μεταβολές της απασχόλησης δεν οδηγούν σε αντίστοιχες μεταβολές της ανεργίας. Οι δύο τελευταίες σειρές του πίνακα δείχνουν ότι η ταχεία αύξηση ή μείωση της απασχόλησης οδηγεί σε σημαντικά μικρότερες μεταβολές της ανεργίας.

Μια από τις αιτίες του γεγονότος αυτού είναι το φαινόμενο της απογοήτευσης των εργατών, που συζητήσαμε προηγουμένως στο κεφάλαιο αυτό. Όταν η ανεργία είναι υψηλή και συνεχίζει να αυξάνεται, κάποιοι που πραγματικά θα ήθελαν να εργαστούν απογοητεύονται τόσο ώστε παραιτούνται από την αναζήτηση εργασίας. Επειδή δεν δηλώνουν ότι αναζητούν εργασία, δεν καταγράφονται στο εργατικό δυναμικό και δεν θεωρούνται ως άνεργοι. Αντιθέτως, σε μια περίοδο οικονομικής άνθησης, πολλοί που είχαν σταματήσει να αναζητούν εργασία επιστρέφουν στο εργατικό δυναμικό, αφού σε τέτοιες περιόδους υπάρχουν πολλές πιθανότητες ανεύρεσης της κατάλληλης θέσης εργασίας. Επομένως, σε περιόδους οικονομικής άν-

θησης και ύφεσης, τα στοιχεία της καταγραφόμενης απασχόλησης αλλάζουν περισσότερο από τα στοιχεία της καταγραφόμενης ανεργίας.

Πίνακας 27-6 Προϊόν, απασχόληση και ανεργία				
	1972(I)-74(IV)	1979(II)-81(II)	1986(II)-88(II)	1990(II)-91(II)
Μεταβολή πραγματικού ΑΕΠ (ποσοστό)*	+17%	-7,8%	+9,1%	-3,4%
Μεταβολή της απασχόλησης (ποσοστό)	+3,1%	-6,3%	+2,5%	-2,9%
Μεταβολή της απασχόλησης (χιλιάδες)	+240	-1.688	+544	-670
Μεταβολή της ανεργίας (χιλιάδες)	-187	+1.366	-913	+570
* Τα στοιχεία της περιόδου 1979(II)-81(II) για το ΑΕΠ δεν περιλαμβάνουν το πετρέλαιο της Β. Θάλασσας. Πηγή: CSO, <i>Economic Trends</i> .				

ΠΛΑΙΣΙΟ 27-2

ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΚΑΙ ΥΨΗΛΗ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης υποτίθεται ότι είναι ανεξάρτητες η μια από την άλλη. Η καμπύλη προσφοράς εργασίας ή η καμπύλη αποδοχής εργασίας JA δείχνει τον αριθμό των ατόμων που επιθυμούν να εργαστούν σε κάθε επίπεδο πραγματικού μισθού, ανεξάρτητα από τη θέση της καμπύλης ζήτησης εργασίας LD, και αντιστρόφως. Η υπόθεση, όμως, αυτή μπορεί να μην είναι σωστή.

Στο διάγραμμα, η αρχική ισορροπία αποτυπώνεται από το σημείο E. Για κάποιο λόγο, η καμπύλη ζήτησης εργασίας μετατοπίζεται προς τα αριστερά στη θέση LD'. Ας υποθέσουμε ότι αυτό στη συνέχεια προκαλεί τη μόνιμη πτώση της προσφοράς εργασίας: η JA μετατοπίζεται στη θέση JA'. Όταν η ζήτηση εργασίας επιστρέφει στο αρχικό επίπεδο της LD, η νέα ισορροπία αποτυπώνεται από το σημείο F, όχι από το E. Οι εξελίξεις της οικονομίας στη βραχυχρόνια περίοδο έχουν επηρεάσει τη μακροχρόνια ισορροπία της.

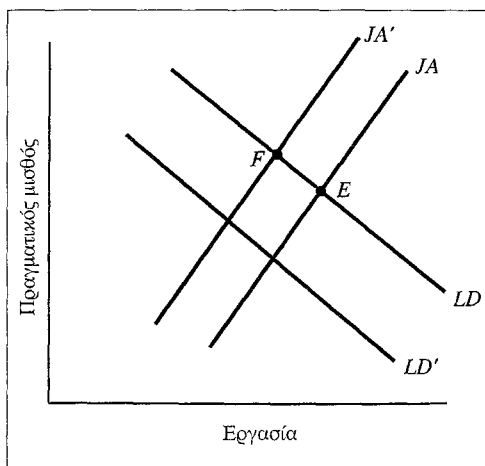
Η οικονομία χαρακτηρίζεται από *υστέρηση* όταν η μακροχρόνια ισορροπία της εξαρτάται από την πορεία που ακολούθησε στη βραχυχρόνια περίοδο.

Στα τέλη της δεκαετίας του '80, οι οικονομολόγοι είχαν ενθουσιαστεί με την υπό-

θεση της υστέρησης ως πιθανής ερμηνείας της υψηλής και επίμονης ανεργίας στην Ευρώπη. Στη συνέχεια θα εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους θα μπορούσε να λειτουργήσει η υπόθεση αυτή.

Η διάκριση μεταξύ των απασχολούμενων και των εκτός απασχόλησης εργατών Οι εκτός απασχόλησης εργάτες είναι οι άνεργοι. Μόνον όσοι εργάζονται συμμετέχουν στις διαπραγματεύσεις για τους μισθούς. Στην αρχική ισορροπία Ε, υπάρχουν πολλοί απασχολούμενοι και οι πραγματικοί μισθοί είναι σε επίπεδο τέτοιο ώστε να διατηρούν τις θέσεις εργασίας τους. Σε περίοδο ύφεσης, η καμπύλη LD μετατοπίζεται στη θέση LD'. Κάποιοι από τους απασχολούμενους απολύονται και βρίσκονται εκτός απασχόλησης. Τελικά, όπως εξηγήσαμε στο Κεφάλαιο 26, οι δυνάμεις της αγοράς επαναφέρουν την καμπύλη ζήτησης εργασίας στη θέση LD. Αλλά τώρα υπάρχουν λιγότεροι απασχολούμενοι από προηγουμένως. Οι εναπομείναντες εκμεταλλεύονται το γεγονός ότι είναι τώρα λιγότεροι και πιέζουν για την αύξηση των μισθών τους μάλλον παρά για την επαναπρόσληψη των απολυθέντων εργατών. Η οικονομία εγκλωβίζεται σε μια ισορροπία υψηλών μισθών και χαμηλής απασχόλησης, που αντιπροσωπεύει το σημείο F, αντί της ισορροπίας υψηλής απασχόλησης και χαμηλών μισθών, που αντιπροσωπεύει το σημείο Ε. Μετά από αυτό, μόνο μακροχρόνια μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν την προσφορά και στοχεύουν στην αποδυνάμωση της διαπραγματευτικής θέσης των απασχολούμενων (π.χ. λιγότερη προστασία της απασχόλησης) μπορούν σταδιακά να απομακρύνουν την οικονομία από την ισορροπία χαμηλής απασχόλησης. Η ερμηνεία αυτή αναπτύχθηκε από τους καθηγητές Dennis Snower και Assar Lindbeck στην Ευρώπη, και τους καθηγητές Olivier Blanchard και Larry Summers στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Απογοητευμένοι εργάτες Ξανά, υποθέτουμε ότι η οικονομία ξεκινά από το σημείο Ε. Έχει ενεργό και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό. Μια προσωρινή ύφεση προκαλεί ανεργία. Αν η ύφεση διαρκέσει, παρατηρούμε την εμφάνιση του φαινομένου της ανεργίας μακράς διάρκειας και τη δημιουργία ενός κλίματος απογοήτευσης, με αποτέλεσμα τα άτομα να σταματούν την αναζήτηση εργασίας. Όταν η ζήτηση ανακάμπτει, η προσφορά εργασίας έχει μειωθεί πλέον μόνιμα και η ισορροπία επιστρέφει στο σημείο F και όχι στο Ε. Μόνο μακροχρόνια μέτρα για την προσφορά, που θα στοχεύουν στην αποκατάσταση της θέλησης για εργασία, μπορούν να επιτύχουν. Η επίδραση αυτή επισημάνθηκε από τον καθηγητή Richard Layard.

Αναζήτηση και αναντιστοιχία Όταν η ανεργία είναι χαμηλή, όπως συμβαίνει στο σημείο E, οι επιχειρήσεις προσπαθούν έντονα να βρουν εργάτες και οι εργάτες καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για να βρουν μια καλή εργασία. Μια ύφεση κάνει τις επιχειρήσεις να διαφημίζουν λιγότερες κενές θέσεις εργασίας, και οι εργάτες αντιλαμβάνονται ότι χάνουν το χρόνο τους αναζητώντας εργασία. Όταν ανακάμπει η ζήτηση, οι επιχειρήσεις και οι εργάτες έχουν πλέον συνηθίσει στο να καταβάλλουν ελάχιστες προσπάθειες για την ανεύρεση εργατών και εργασίας αντίστοιχα. Έτσι δεν δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Η ερμηνεία αυτή διατυπώθηκε από τον καθηγητή Chris Pissarides.

Το απόθεμα κεφαλαίου Στο σημείο E, η οικονομία έχει μεγάλο απόθεμα κεφαλαίου, έτσι η παραγωγικότητα της εργασίας είναι υψηλή και οι επιχειρήσεις ζητούν πολλούς εργαζόμενους. Στη διάρκεια μιας προσωρινής ύφεσης, οι επιχειρήσεις εξοικονομούν χρήματα αναστέλλοντας τα επενδυτικά προγράμματά τους. Όταν η ζήτηση αγαθών ανακάμπτει, οι επιχειρήσεις βρίσκονται μ' ένα μονίμως χαμηλότερο απόθεμα κεφαλαίου. Επομένως, η ζήτηση εργασίας, που εξαρτάται από το οριακό προϊόν της, δεν επανέρχεται ποτέ στο αρχικό της επίπεδο. Ξανά, η οικονομία επιστρέφει σε μια ισορροπία με χαμηλότερη απασχόληση από ό,τι στο σημείο E. Η επίδραση αυτή μελετήθηκε από τον καθηγητή Charlie Bean.

Τι σημαίνει από πολιτική άποψη το φαινόμενο της υστέρησης Όλες αυτές οι ερμηνείες υποδηλώνουν ότι μια προσωρινή πτώση της ζήτησης οδηγεί σ' ένα μονίμως χαμηλότερο επίπεδο απασχόλησης και προϊόντος και σε μια αύξηση του φυσικού ποσοστού ανεργίας. Το γεγονός αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Πρώτον, όταν εμφανιστεί το πρόβλημα, δεν μπορεί να λυθεί απλώς και μόνο με την αύξηση της ζήτησης. Στο διάστημα που μεσολαβεί μέχρι την αντίδραση της μακροχρόνιας προσφοράς, το αποτέλεσμα θα είναι ο πληθωρισμός. Τα μέτρα πολιτικής που χρειάζονται, στην προκειμένη περίπτωση, για την ενίσχυση της συνολικής προσφοράς, δίνουν αποτελέσματα μετά από πολύ χρόνο.

Δεύτερον, επειδή ακριβώς το πρόβλημα είναι τόσο δύσκολο όταν παρουσιάζεται, θα πρέπει κατ' αρχήν να αποφεύγεται η μείωση της ζήτησης. Το κέρδος από τη διαχείριση της ζήτησης είναι μεγαλύτερο από ό,τι στην περίπτωση μιας οικονομίας με μια μοναδική μακροχρόνια ισορροπία, όπου το μόνο ζήτημα που τίθεται είναι πόσο γρήγορα επιστρέφει η οικονομία στην αρχική της θέση.

Η περίοδος της ταχείας οικονομικής μεγέθυνσης 1986(II)-88(II) αξίζει ιδιαίτερης προσοχής. Όπως και στα άλλα παραδείγματα, η μεταβολή του προϊόντος ήταν κατά πολύ μεγαλύτερη από τη μεταβολή της απασχόλησης. Αλλά η μεταβολή της ανεργίας ήταν ακόμη πιο μεγάλη. Το γεγονός αυτό εν μέρει αντανακλά την επιτυχία των κυβερνητικών προγραμμάτων, όπως το

Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Νέων, που μείωσαν την ανεργία χωρίς να αυξήσουν την απασχόληση, και εν μέρει αντανακλά τη λήψη μέτρων για όσους εγγράφονται για επίδομα ανεργίας. Όσοι δεν αναζητούσαν αληθινά εργασία, αναγκάστηκαν να αποσυρθούν από τους καταλόγους αυτούς.

27-6 Ιδιωτικό και κοινωνικό κόστος της ανεργίας

Στην ενότητα αυτή εξετάζουμε το ιδιωτικό και το κοινωνικό κόστος της ανεργίας. Θα ξεκινήσουμε με το ιδιωτικό κόστος.

Το ιδιωτικό κόστος της ανεργίας

Η διάκριση μεταξύ εκούσιας και ακούσιας ανεργίας είναι σημαντική. Όταν τα άτομα παραμένουν εκούσια στην ανεργία, αποκαλύπτουν ότι προτιμούν την ανεργία από το να δεχτούν τις προσφερόμενες θέσεις εργασίας με τον τρέχοντα μισθό. Υπό αυτές τις συνθήκες, το ιδιωτικό κόστος της ανεργίας (ο μισθός που θυσιάζεται) είναι μικρότερο από το ιδιωτικό όφελος που αντλείται από το να είναι κανείς άνεργος. Ποιο είναι αυτό το όφελος;

Πρώτον, ο άνεργος αποκτά δικαίωμα μεταβιβαστικών πληρωμών από την κυβέρνηση. Οι πληρωμές αυτές είναι δύο ειδών. Οι εργάτες που έχουν καταβάλει εισφορές σε ασφαλιστικά ταμεία, δικαιούνται επιδόματος ανεργίας για τους πρώτους 12 μήνες από την ημέρα που γίνονται άνεργοι. Μετά από αυτό το διάστημα, έχουν δικαίωμα σε συμπληρωματικό επίδομα, που είναι και το τελικό στήριγμα του βρετανικού κράτους πρόνοιας.

Υπάρχουν άλλα οφέλη που θα μπορούσε να αντλήσει κανείς από την ανεργία; Πρώτον, υπάρχει η αξία του ελεύθερου χρόνου. Κάποιοι, αρνούμενοι να εργαστούν, αποκαλύπτουν ότι ο επιπλέον ελεύθερος χρόνος αξίζει γι' αυτούς από το επιπλέον διαθέσιμο εισόδημα που θα έχουν αν αποδεχτούν μια θέση εργασίας. Δεύτερον, κάποιοι περιμένουν να βρουν μια καλύτερη εργασία μετά από μια προσωρινή παραμονή στην ανεργία. Αυτά τα μελλοντικά οφέλη θα πρέπει να συγκριθούν με το τρέχον κόστος του χαμηλότερου διαθέσιμου εισοδήματος.

Για όσους είναι ακούσια άνεργοι, η εικόνα αλλάζει. Η ακούσια ανεργία σημαίνει ότι κάποιοι θα ήθελαν να εργαστούν με το μισθό που επικρατεί στην αγορά, αλλά δεν μπορούν να βρουν εργασία επειδή υπάρχει υπερβάλλουσα προσφορά εργασίας στο ύψος του μισθού που επικρατεί. Η κατάσταση των ατόμων αυτής της κατηγορίας χειροτερεύει επειδή είναι άνεργοι.

Η διάκριση μεταξύ της εκούσιας και της ακούσιας ανεργίας είναι σημαντική επειδή μπορεί να επηρεάσει τις απόψεις μας σχετικά με το πόσο θα πρέπει να μας απασχολήσει το πρόβλημα της ανεργίας. Όταν η ανεργ-

γία είναι ακούσια, οι άνεργοι υποφέρουν περισσότερο, και προφανώς στην περίπτωση αυτή υπάρχουν ισχυρά επιχειρήματα για παροχή βοήθειας προς τους ακούσια άνεργους.

Το κοινωνικό κόστος της ανεργίας

Θα κάνουμε ξανά τη διάκριση μεταξύ εκούσιας και ακούσιας ανεργίας. Όταν η ανεργία είναι εκούσια, τα άτομα επιλέγουν να είναι στην ανεργία. Μπορεί, όμως, αυτό να σημαίνει ότι η ανεργία είναι επίσης καλή και για την κοινωνία συνολικά;

Υπάρχει μια προφανής διαφορά μεταξύ του ατομικού και του κοινωνικού οφέλους. Για το άτομο, το κανονικό και το συμπληρωματικό επίδομα ανεργίας είναι μέρος του οφέλους που αντλεί από το να μην εργάζεται. Αλλά αυτές οι μεταβιβαστικές πληρωμές δεν αποφέρουν αντίστοιχο όφελος στην κοινωνία. Μπορεί να απαλύνουν τις συλλογικές τύψεις για τη φτώχεια και την εισοδηματική ανισότητα, αλλά δεν αποτελούν πληρωμές για την παραγωγή αγαθών ή υπηρεσιών που θα μπορούσαν να καταναλώσουν άλλα μέλη της κοινωνίας. Με αυτήν την έννοια, η άποψη ότι πρέπει να στηρίζουμε τους ανέργους σημαίνει ένα κόστος όσον αφορά την αποτελεσματική κατανομή των πόρων. Ενθαρρύνει μεγάλο αριθμό ατόμων να παραμένουν εκούσια άνεργοι.

Εντούτοις, αυτό δεν σημαίνει ότι η κοινωνία πρέπει να υιοθετήσει το άλλο άκρο και να προσπαθήσει να εξαλείψει ολοσχερώς την εκούσια ανεργία. Πρώτον, η κοινωνία έχει το απόλυτο δικαίωμα να υιοθετήσει την άποψη ότι θα πρέπει να εξασφαλίζει ένα λογικό βιοτικό επίπεδο για τους ανέργους, ανεξάρτητα από το κόστος της αναποτελεσματικής κατανομής των πόρων. Δεύτερον, ακόμη και με βάση την αποτελεσματική κατανομή των πόρων, το αποτελεσματικό επίπεδο της εκούσιας ανεργίας είναι σίγουρα μεγαλύτερο από το μηδέν.

Σε μια συνεχώς μεταβαλλόμενη οικονομία, είναι σημαντικό να εξασφαλίζεται η απασχόληση των κατάλληλων ανθρώπων στις κατάλληλες θέσεις εργασίας. Η σωστή διευθέτηση του ζητήματος αυτού επιτρέπει στην κοινωνία συνολικά να παράγει περισσότερο προϊόν. Το πάγωμα της υπάρχουσας δομής απασχόλησης σε μια μεταβαλλόμενη οικονομία, οδηγεί τελικά στην αναντιστοιχία μεταξύ ατόμων και θέσεων εργασίας. Οι ροές μέσω της δεξαμενής της ανεργίας είναι ένας από τους μηχανισμούς με τους οποίους η κοινωνία ανακατανέμει τα μέλη της σε πιο κατάλληλες θέσεις εργασίας, επιτυγχάνοντας έτσι την αύξηση του προϊόντος μακροχρόνια. Αν τα επιδόματα ανεργίας καθιστούν πιο ομιαλό αυτό το μεταβατικό διάστημα, η κοινωνία έχει κέρδος.

Δύο από τα σημεία που θίξαμε προηγουμένως ισχύουν και εδώ. Πρώτον, ακόμη και όταν η ανεργία είναι υψηλή, οι ροές από και προς τη δεξαμενή ανεργίας είναι μεγάλες σε σχέση με το μέγεθος της ίδιας της δεξαμενής. Δεύτερον, τα άτομα που δεν μπορούν να εγκαταλείψουν σε σύντομο χρόνο τη δεξαμενή, αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο να εγκλωβιστούν αν η ανεργία είναι υψηλή: το ποσοστό των ανέργων που είναι άνεργοι για διάστημα μεγαλύτερο του ενός χρόνου είναι πολύ υψηλότερο στη δεκαετία του '90 από ό,τι ήταν στα τέλη της δεκαετίας του '70, όταν η ανεργία ήταν πολύ χαμηλότερη.

Η ακούσια ή κεύσσιανή ανεργία έχει ακόμη πιο υψηλό κοινωνικό κόστος. Αφού η οικονομία βρίσκεται κάτω από το επίπεδο πλήρους απασχόλησης, κυριολεκτικά σπαταλά προϊόν που θα μπορούσε να παραχθεί αν εξασφαλιζόταν απασχόληση σ' αυτούς τους ανέργους. Επιπλέον, επειδή η κεύσσιανή ανεργία είναι ακούσια, υπάρχουν ενδείξεις ότι η ανθρώπινη και ψυχολογική δοκιμασία είναι μεγαλύτερη από ό,τι στην περίπτωση της εκούσιας ανεργίας. Παρά το ότι αυτό δεν μπορεί να μετρηθεί εύκολα, θα πρέπει εντούτοις να υπολογίζεται ως μέρος του κοινωνικού κόστους της ανεργίας.

Περίληψη

1 Τα άτομα είτε απασχολούνται, είτε δεν εργάζονται ή δεν συμμετέχουν στο εργατικό δυναμικό. Το επίπεδο της ανεργίας ανεβαίνει όταν οι εισροές στη δεξαμενή των ανέργων είναι μεγαλύτερες από τις εκροές. Οι εισροές και οι εκροές είναι μεγάλες σε σχέση με το επίπεδο ανεργίας.

2 Με την άνοδο της ανεργίας, παρατηρείται αύξηση και της μέσης διάρκειας της ανεργίας.

3 Το ποσοστό των ανέργων γυναικών είναι χαμηλότερο από το ποσοστό των ανέργων ανδρών. Τα ποσοστά ανεργίας για τους παλιούς εργάτες, και ιδιαίτερα για τους νέους σε ηλικία, είναι αρκετά πιο υψηλά από τον εθνικό μέσον όρο.

4 Η ανεργία μπορεί να διακριθεί σε ανεργία τριβής, δομική, κλασική και ανεργία που οφείλεται στην ανεπάρκεια της ζήτησης. Σύμφωνα με τη σύγχρονη ορολογία, οι τρεις πρώτοι τύποι ανήκουν στην κατηγορία της εκούσιας ανεργίας και ο τελευταίος τύπος στην κατηγορία της ακούσιας ή της κεύσσιανής ανεργίας. Το φυσικό ποσοστό ανεργίας είναι το επίπεδο ισορροπίας της εκούσιας ανεργίας.

5 Κατά προσέγγιση, το ένα τρίτο της ανεργίας που παρατηρήθηκε στο ΗΒ στις αρχές της δεκαετίας του '90 εξηγείται από την κεύσσιανή ύφεση. Το

υπόλοιπο, και σχεδόν όλη η αύξηση πριν το 1980, εξηγείται από την άνοδο του φυσικού ποσοστού ανεργίας.

6 Η οικονομική θεωρία της προσφοράς επιδιώκει την αύξηση της απασχόλησης ισορροπίας και του δυνητικού προϊόντος, και τη μείωση του φυσικού ποσοστού ανεργίας, λειτουργώντας μέσω των κινήτρων στο μικροοικονομικό επίπεδο. Στα μέτρα πολιτικής που επηρεάζουν την προσφορά περιλαμβάνονται η μείωση του φόρου εισοδήματος, η μείωση των επιδομάτων ανεργίας, οι επιδοτήσεις επανεκπαίδευσης και επανατοποθέτησης των εργατών, οι επιδοτήσεις επενδύσεων καθώς και μέτρα πολιτικής, όπως η μείωση των επιτοκίων σε συνδυασμό με τη μείωση των κυβερνητικών δαπανών, που έχουν ως στόχο τη διεύρυνση της συμμετοχής των επενδύσεων στη συνολική ζήτηση πλήρους απασχόλησης.

7 Μια αύξηση του προϊόντος κατά 1% συνήθως οδηγεί σε μια πολύ πιο μικρή μείωση της κενύσιανής ανεργίας. Κάποιο μέρος του πρόσθετου προϊόντος παράγεται με επέκταση του χρόνου εργασίας. Και καθώς πέφτει η ανεργία κάποιοι, που ουσιαστικά είναι στο εργατικό δυναμικό αλλά όχι εγγεγραμμένοι, αρχίζουν ξανά να αναζητούν εργασία.

8 Υστερήση σημαίνει ότι οι βραχυχρόνιες μεταβολές μπορεί να οδηγήσουν την οικονομία σε μια διαφορετική μακροχρόνια ισορροπία. Εξηγεί πιθανότατα γιατί η ύφεση που σημειώθηκε στην Ευρώπη στις αρχές της δεκαετίας του '80 φαίνεται να έχει αυξήσει σημαντικά το φυσικό ποσοστό ανεργίας.

9 Αν και όσοι είναι εκούσια άνεργοι αποκαλύπτουν ότι τα ιδιωτικά οφέλη που αντλούνται από την ανεργία είναι μεγαλύτερα από το ιδιωτικό κόστος σε διαφυγόντες μισθούς, η κοινωνία δεν αντλεί κανένα άμεσο όφελος από τις πληρωμές επιδομάτων ανεργίας, τα οποία αποτελούν για τους ανέργους το όφελος που αντλούν από την ανεργία. Εντούτοις, η κοινωνία δεν θα είχε όφελος αν μηδένιζε το φυσικό ποσοστό ανεργίας. Η κοινωνία αντλεί κάποια κέρδη υψηλότερης παραγωγικότητας από τη βελτίωση της αντιστοιχίας μεταξύ ανθρώπων και θέσεων εργασίας που επιτυγχάνεται με την προσωρινή ανεργία.

10 Η κενύσιανή ανεργία είναι ακούσια κι επομένως αποτελεί μειονέκτημα για τα άτομα που θα ήθελαν να εργαστούν. Κοινωνικά αντιπροσωπεύει σπατάλη προϊόντος. Η κοινωνία πρέπει να ενδιαφέρεται και για την ανθρώπινη δυστυχία που προκαλεί η ακούσια ανεργία.

11 Στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, η ανεργία ήταν υψηλή για αρκετό διάστημα.

Όροι-κλειδιά

Εργατικό δυναμικό
 Εγγεγραμμένοι άνεργοι
 Άνεργοι μακράς διάρκειας
 Απογοητευμένοι εργάτες
 Ανεργία τριβής και δομική ανεργία
 Κλασική και κεϋνσιανή ανεργία
 Εκούσια και ακούσια ανεργία
 Φυσικό ποσοστό ανεργίας
 Λόγος αναπλήρωσης
 Επίδομα ανεργίας και συμπληρωματικό επίδομα
 Οικονομικά της προσφοράς
 Επίδραση εισοδήματος και υποκατάστασης
 Εισοδηματική πολιτική
 Ιδιωτικό και κοινωνικό κόστος της ανεργίας
 Υπέρθεση

Προβλήματα

- 1 Τι είναι η επίδραση του «απογοητευμένου εργάτη»; Αναφέρετε δύο λόγους για τους οποίους θα μπορούσε να συμβεί.
- 2 «Η μέση διάρκεια ανεργίας ενός ατόμου αυξάνεται σε περιόδους ύφεσης. Αυτό υποδηλώνει ότι το πρόβλημα συνίσταται στη χαμηλότερη εκροή από τη δεξαμενή ανεργίας, και όχι στην υψηλότερη εισροή». Συμφωνείτε;
- 3 Γιατί η ανεργία των εφήβων είναι τόσο υψηλή;
- 4 «Τα μικροτσίπ αναπότρεπτα θα προκαλέσουν μόνιμη αύξηση του επιπέδου ανεργίας». Να αναλύσετε προσεκτικά αυτήν την άποψη.
- 5 Πώς θα μπορούσε να ερμηνευθεί η υψηλή ανεργία των αρχών της δεκαετίας του '90 από έναν (α) κεϋνσιανό, (β) έναν κλασικό ή μονεταριστή οικονομολόγο;
- 6 Δεν θα έπρεπε να πληρώνουμε τους ανέργους μ' ένα ποσό ίσο με τον καθαρό μισθό που έπαιρναν στην τελευταία τους εργασία για να τους προστατεύσουμε από τα προβλήματα που δημιουργούνται με την ανεργία;
- 7 **Συνηθισμένες παρερμηνείες** Να δείξετε γιατί οι προτάσεις που ακολουθούν δεν είναι σωστές. (α) Η ανεργία είναι πάντα κάτι κακό. (β) Όσο υπάρχει ανεργία, θα πρέπει να υπάρχουν πιέσεις για μείωση των μισθών. (γ) Η ανεργία προκαλείται από το γεγονός ότι κάποιοι άπληστοι εργάτες αξιολογούν υπερβολικά την εργασία τους.